

historie-online.dk

(/)

[🏠 \(/ \)](#) > Romaner (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/romaner>)> Bøger (<https://www.historie-online.dk/boger>)> Anmeldelser (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5>) > M. Søn af et århundrede

M. Søn af et århundrede

*Kategori: Anmeldelser**Visninger: 285*

Del artikel: **f** (<https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/romaner/m-soen-af-et-aarhundrede>) **t**

(<https://twitter.com/home?status=>. Aktiviteten kan ses på <https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/romaner/m-soen-af-et-aarhundrede>) **in**

(<https://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/romaner/m-soen-af-et-aarhundrede&title=>)

Antonio Scurati**M. Søn af et århundrede.****Roman. Oversat af Lorens Juul Madsen****Grønningen 1. 764 sider. 399,95 kr.***Af Ole Schramm, cand.mag. i historie og musik.*

Denne anmeldelse vedrører kun bind 1 af i alt fem bøger, der placerer M dvs. Benito Mussolini som hovedperson i et vanvittigt drama, men med undertitlen "Søn af et århundrede" viser Antonio Scurati, at det vigtigste er samspillet mellem Mussolini og århundredets historie.

Forfatteren er professor i samtidslitteratur ved IULM Universitetet i Milano. Han har bl.a. været koordinator for en forskningsgruppe om krigens og voldens sprog ved universitet i Bergamo, og han har i 2026 været en af hovedpersonerne på Louisiana Litteraturfestival i 2026, hvor han har været blandt de indbudte gæster pga. nærværende bog.

Antonio Scurati kalder selv dette værk for en dokumentarisk roman, fordi "Hver eneste hændelse, person, samtale eller tale, der indgår i denne fortælling er historisk dokumenteret og/eller understøttet af en eller flere troværdige kilder". Et uddrag af kilderne er derfor gengivet efter hvert afsnit. I Lex skriver professor Lars Peter Rønhild om genren dokumentarisme, at genren gav "på ny en iøjnefaldende og facetteret rolle til fortælleren: den, der optrevler, rejser, researcher, konstaterer, fortolker, reflekterer, moraliserer". Mange vil kende genren fra Thorkild Hansens bøger. Det er nemt at lade sig rive med af den dygtige dokumentarist, men det gælder derfor om at bevare den kritiske sans.

Bogen er inddelt i seks kapitler, som alle har et årstal som titel, og vi starter med året 1919 og slutter i denne bog med 1924. Og hvorfor så starte med 1919? Fordi det i overskriften til første kapitel hedder: "Stiftelsen af De Fascistiske Kampgrupper Milano, Piazza San Sepolcro, 21. marts 1919". Dramaet kan begynde i Italien lige efter Første Verdenskrig. Fascisterne er ikke mange, "Knap hundrede mand, ubetydeligheder hver og en" ... "De venter på, at jeg skal tage ordet, men jeg har ikke noget at sige" (s. 11).

For Antonio Scurati gælder det om at skrive, så vi kan indleve os i baggrunden for fascismens opståen. Der er hos Mussolini og fascisterne en tro på, at fremtiden tilhører dem, selv om de "røde masser" fejlagtigt tror, at fremtiden tilhører dem. Men Mussolini ved bedre. "Jeg er som et dyr: Jeg kan mærke, hvad vej vinden blæser" (s. 14).

Umiddelbart efter denne ouverture har forfatteren gengivet en rapport af Giovanni Gasti, der var generalinspektør for offentlig sikkerhed. Her møder vi en nuanceret karakteristik af Mussolinis person og af hans indsats som politiker for den socialistiske bevægelse. For Mussolini var først med i den socialistiske bevægelse, men blev smidt ud derfra. Gasti afslutter rapporten således: "Sikkert er det, at Mussolini, der er en tankens og handlingens mand, en skarp og effektiv pen, en overbevisende og livlig taler, set fra modstanderens perspektiv kunne blive en condottiere, en frygtet slagsbror" (s. 16f).

Dernæst en meddelelse af 24. mart 1919 bragt i Corriere della Sera, der var en af Italiens største aviser, hvor den under "Søndagens møder" skriver, at Mussolinis forslag til et idégrundlag for nogle Fasces, regionale aktionsgrupper, blev vedtaget.

Den spæde begyndelse på Mussolinis vej til magten var nu lagt, men der var flere forhindringer, før det kunne ske. Det handler kapitlerne "1919" og "1920" om. Forfatteren fortæller særdeles veloplagt den vanvittige og eventyrlige historie om byen Fiume, der blev besat af italienske nationalister og krigsveteraner under ledelse af digteren Gabriele D'Annunzio fra den 12. september 1919 og 16 måneder frem i protest mod, at området ikke tilfaldt Italien efter Første Verdenskrig.

Gabriele D'Annunzio er en af de vigtige personer, som Antonio Scurati har omtalt i de nyttige minibiografier over hovedpersonerne i bogens slutning. Om denne digter og eventyrer hedder det, at han var "Italiens førende digter og soldat. Internationalt anerkendt litterat, dandy, udsøgt æstetiker, utrættelig forfører. D'Annunzio, der er en begejstret tilhænger af første verdenskrig, står bag legendariske aktioner under krigen. Han er en levende myte i krigsveteranernes bevægelse og i det dekadente borgerskab. Den tids nok mest berømte italiener" (s. 754).

Der var i disse tidlige år et tilsyneladende nært forhold mellem denne digter og Mussolini, hvilket bl.a. fremgår af de breve, som Antonio Scurati har valgt at aftrykke forskellige steder i bogen. I et brev af 10. januar 1920 skriver Mussolini således: "Min kære Kommandant, det er længe siden, jeg har skrevet til Dem, men De må ikke tro, at min begejstring er kølnet" (s.162).

Det er ikke desto mindre det, der sker, da fristaten Fiume mod slutningen af 1920 er på sammenbruddets rand, og D'Annunzio udtænker fortvivlede og absolut urealistiske planer om, at fascisterne skal starte en opstand, hvis byen bliver angrebet. Derfor er det meget sigende, at Mussolini nu mener, at D'Annunzio er "en stor mand. Men han er ikke rigtig klog. Vi har allerede ordensmagten på halsen. De kan anholde os hvert øjeblik" (s. 271). Og afsnittet om D'Annunzios sindstilstand julen 1920 er gribende og tragisk, men i virkeligheden snarere tragikomisk, fordi Scurati bidende ironisk skriver: "Det er, som om Gabriele D'Annunzio for første gang i hele sit lange, brændende intense liv, ser det latterlige i situationen". Han forkaster nu tanken om, at han skulle ofre sig for et folk, "der ikke engang kan løsrive sig et øjeblik fra julens ædegilde" (s. 277).

For socialisterne bliver fascisternes optrapning af volden en tragedie. De troede, at de havde styr på fremtiden, og at det var dem, der skulle bestemme efter valget i 1919, fordi tilslutningen til dem var overvældende, og fordi fascisterne fik en "sviende vælgerlusing" (s. 131). Men denne sejr var en illusion, for den efterfølgende historie viste, at fremtiden tilhørte fascisterne, der greb magten, efter at de havde ydmyget og udslettet socialisterne.

Det er dette modbydelige drama, der oprulles for os i de efterfølgende kapitler. Det er ikke læsning for sarte sjæle, men det kan ikke være anderledes, for fascismen er og vedbliver at være en afskyelig og voldelig ideologi, som populismen læner sig op ad. Denne anmelder har desværre kun mulighed for i denne anmeldelse at lave enkelte nedslag i Scuratis gribende og vanvittige fortælling, der i dette bind stopper med året 1924, året før diktaturet blev gennemtvunget.

Forskellige begivenheder bidrager til fascismens fremgang. Det gælder fx tragedien i Bologna 1920, hvor 10 døde og 50 blev såret, en begivenhed, der smadrede socialisternes militære beredskab og ødelagde partiets omdømme, og indledte jagten på de røde (s. 250ff). Herefter går det hurtigt, da fascismen spredes som en "smitte sygdom" (s. 281), og det sker vel at mærke under hærens og politiets beskyttelse (s. 325). Scurati fortæller også den skræmmende historie om det modige parlamentsmedlem Matteotti, der anklagede fascisterne for deres voldelige fremfærd. Han bliver truet på livet og kan derefter ikke mere vende hjem, men må leve et omstrejfende liv. En bombe, der springer under en operetteforestilling i Milano i marts 1921, "markerer afslutningen på en periode i Italiens politiske liv. Denne belejlige bombe varsler en ny begyndelse" (s. 343), og efter begravelsesoptøget bliver Mussolini kandidat til at regere landet. I Ferrara tiljubles han af 20.000 fascister. I pagt med denne udvikling går daglejerforbundene over til de fascistiske fagforeninger (s. 352), og Mussolini mener, at valgforbundet mellem liberale og fascister er "fascismens endegyldige spring fra blod i grøfttekanten til parlamentssalen" (s. 354).

Herefter er næste skridt stiftelsen af et parti, selv om fascisterne hidtil har foragtet traditionelle politiske partier. Men efter en massakre på fascister i Sarzana i Liurgien i juli 1921 må de erkende, at det er nødvendigt, hvis de skal kunne tøjle aktionsgruppernes vold, og hvis fascismen fortsat skal kunne leve. Og, som Mussolini ser det, omdannes til en kampklar hær (s. 389). Med realiseringen heraf på de Fascistiske Kampgruppers Nationalkongres nærmer vi os slutningen på året 1921. Og hermed også Mussolinis tro på, at "Masserne drømmer allerede om en diktator" (s. 410).

Der er ingen tvivl om, at kapitlet om året 1922 er et af højdepunkterne i den skæbnesvangre fortælling om marchen mod Rom og om forberedelsen af diktaturets indførelse i Italien. Men det er en fortælling, som er langt mere kompliceret og uoverskuelig, end den kortfattede fremstilling, som de fleste oversigtsværker har plads til at fortælle. Hos Scurati møder vi en mangfoldighed af kommentarer og holdninger fra ambassadører, aviser, breve, gengivelser af telefonsamtaler, dagsbefalinger til fascistiske kommandoer osv. Det er de byggesten, som Scurati bruger til sin dramatiske fortælling i dette kapitel, ligesom han gør det bogen igennem. En indførelse af undtagelsestilstand kunne sandsynligvis have sat en stopper for Mussolinis drømme om at blive ministerpræsident, for der er ingen tvivl om, at hæren kunne have stoppet sortskjorterne indtog i Rom. Vi bliver vidne til den pinefulde uvished, som må have martret Mussolini, fordi han ikke ved, om undtagelsestilstanden nu også bliver gennemført. Det sker ikke, og derfor kan den fascistiske revolution begynde. Om Mussolini hedder det i slutningen af kapitlet:

"Luk øjnene og drøm behageligt, drøm om storhed, om magt over Middelhavet, drøm bare om morgendagen, for morgendagen venter, og vi er på vej ind i den; det nye år begynder i hans navn" (s. 562).

Denne ekstatiske tilstand er udgangspunktet for fortællingen om 1923. For Mussolini nævner selv denne tid som "hans livs lykkeligste", når han taler i telefon med sin kone Rachele. Alle, der møder ham i Rom forguder ham og er i ekstase, og selv tillader han sig kun én fornøjelse, og det er kvinder. Og politisk er målet klart. "den fascistiske stat skal ikke i længden være i Parlamentets vold - Parlamentet skal hver dag ydmyges ... for fascismen repræsenterer allerede Italien" (s. 567). Men alligevel er der bump på vejen. Mussolini skal sætte sin autoritet igennem over for alle de øvrige partispidser, der ikke mener, at deres ambitioner er blevet opfyldt. Forholdet til den katolske kirke og de katolske medlemmer af Parlamentet skal afklares. Blandt de mange sager må nævnes reformen om valgloven, fordi den vil give fascisterne kontrol over parlamentet. Det blev ikke nødvendigt at udløse den anden bølge af vold, som fascisterne havde truet med, for valgloven blev naturligvis ændret. Og Mussolini kan lade sig hylde, da etårsdagen for marchen mod Rom skal fejres, og Mussolini bliver hyldet af filosofen Benedetto Croce, dramatiker Luigi Pindarelli og af kongen og kongefamilien.

Med året 1924 slutter første bind i Scuratis fortælling om Mussolini. Det er den højdramatiske og spændingsmættede historie om mordet på den stridslystne og uforsonlige Giacomo Matteotti, der fortsatte sin indædte kamp mod fascisterne og ikke lod sig kue, til trods for at disse i 1921 havde tvunget ham til at leve som fredløs og dødsdømt, hvis han vendte tilbage til sit hjem (s. 336). Han udgiver i 1924 en bog, hvor han dokumenterer fascismens forbrydelser, hvilket han også gør i parlamentet. Det må gå galt, og i resten af kapitlet bliver vi vidner til det bestialske mord på ham. Vi er med i den limousine, hvor morderne venter på ham, og vi overværer selve forbrydelsen. "Slagene regner ned over Matteotti, der skriger og skriger. Dumini ser sig hele tiden tilbage. Han rækker ud for at få ham til at holde mund. Bilens fører er nødt til at bruge hornet igen. Den dovne forsommereftermiddag forstyrres af Matteottis skrig.

Så hører den krampagtige modstand pludselig op. Skrigene forstummer. I stedet lyder en gurglen, en halvkvalt rallen" (s. 695).

Med Scuratis slutning på kapitlet bliver vi også vidne til den krise, som Mussolini rammes af efter mordet, og hvordan det lykkedes at overvinde den. Vejen er banet for indførelsen af diktaturet i 1925.

Antonio Scuratis bog M er en meget aktuel udgivelse, fordi vi lever i en tid, hvor populismen er blevet særdeles populær i hele den vestlige verden, og hvor inkarnationen af populisme i præsident Trumps person har forstået at udnytte den folkelige utilfredshed med de etablerede politiske systemer. På mange måder minder personen Trump meget om Mussolini både i statur og i sin egoistiske og psykotiske væremåde. Det samme kan man sige om de politiske kloner, som har kronede dage i Europa. En overskrift på internetsiden "msn" lyder således d. 3/9 2026: "Hvorfor vinder den yderste højrefløj popularitet blandt unge i Europa?". Der har tidligere været en tendens til at betragte Mussolini som en klovn og politisk undermåler og en lidt komisk skikkelse sammenlignet med Hitler. Denne opfattelse gjorde den svenske forfatter og debattør Göran Hägg op med i sin bog "Mussolini – et studie i magt". Og den samme opfattelse møder vi i denne enestående bog.

Bogen er på 763 sider og er særdeles omfangsrig, hvilket måske kan få potentielle læsere til at sige fra på forhånd. For slet ikke at tale om, at vi først er ved vejs ende med bind 5 og et omfang for alle bøgerne på næsten 4.000 sider. Derfor er der al mulig grund til drysse mange stjerner ned over den, for den er virkelig velskrevet, elementært spændende og underholdende, og den formår at lukke os ind i den verden, som Mussolinis kone og elskerinder var en del af, ligesom vi kommer helt tæt ind på livet først og fremmest af Mussolini, men også af modstandere, medløbere og tilhængere. Vi bliver indviet i deres tankegang og oplever konsekvenserne af deres handlinger. Vi bliver vidner til situationer, der kunne have udviklet sig anderledes og ændret historiens gang. Det giver stof til eftertanke. Vi bliver hele tiden mindet om virkeligheden bag forfatterens fortolkninger af dramaet med uddragene af kilderne. Det eneste, denne anmelder savner, er fortællingen om Mussolini før 1919, da den kun fremgår sporadisk i bogen. Der måtte også gerne have været henvisninger til de sider, hvor vi kan læse om de personer, der er biograferet i oversigten over hovedpersonerne. Alligevel kan jeg kun sige: LÆS DEN!!!

[Historie-online.dk, den 9. september 2026]

SE RELATEREDE ARTIKLER

KRISTIN LAVRANDSDATTER

(<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/romaner/kristin-lavransdatter>)

ENGANG EN BY

(<https://www.historie-online.dk/boger/engang-en-by>)

**KØBENHAVN - FEM
FORTÆLLINGER**

(<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/romaner/koebenhavn-fem-fortaellinger>)

Maya - riget under junglen

I særudstillingen tager vi fra Moesgaard til Mexico. Særudstillingen åbner 9. oktober 2026

(<https://www.historie-online.dk/nyheder-og-aktiviteter-2-2/udstillinger-3-3/maya-riget-under-junglen>)

Erik Kjøersgaard prisen 2026

Hvem skal hyldes for deres historieformidling?

(<https://www.historie-online.dk/nyheder-og-aktiviteter-2-2/erik-koersgaard-prisen-2026>) (<https://www.historie-online.dk/nyheder-og-aktiviteter-2-2/erik-koersgaard-prisen-2026>)